

*Довбенюк Д.А.**аспірант,**Інститут підготовки кадрів
Державної служби зайнятості**Dovbeniuk Dmytro**State Employment Service Training Institute PhD student*

НАДАННЯ ДОПОМОГИ З ЧАСТКОВОГО БЕЗРОБІТТЯ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ НА ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19 ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ РЕГІОНІВ

PARTIAL UNEMPLOYMENT ASSISTANCE DURING COVID-19 PANDEMIC QUARANTINE AS AN EFFECTIVE TOOL FOR REGIONAL LABOR MARKET REGULATION

Анотація. Статтю присвячено регулюванню ринку праці України та її регіонів в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Досліджено вплив пандемії на ринок праці, зміни в українському законодавстві про зайнятість. Проаналізовано порядок надання допомоги з часткового безробіття для роботодавців та фізичних осіб – підприємців. Досліджено проблеми надання такої допомоги та способи їх подолання. Проаналізовано діяльність Державної служби зайнятості як основного виконавця програми надання допомоги з часткового безробіття. Надано оцінку роботи фахівців служби зайнятості під час надання допомоги з часткового безробіття для роботодавців і фізичних осіб – підприємців. Досліджено наслідки впливу надання допомоги з часткового безробіття на ринок праці України та її регіонів. Указано на перспективи створення нових робочих місць у великих інфраструктурних проектах.

Ключові слова: ринок праці, регіональний ринок праці, допомога з часткового безробіття, законодавство про зайнятість, державне регулювання ринку праці, служба зайнятості.

Постановка проблеми. У 2020 р. сучасний світ постав перед новим, раніше не баченим викликом. Його охопила пандемія, спричинена коронавірусною інфекцією COVID-19. Для запобігання поширенню вірусу більшості країн світу довелося швидко реагувати, вводячи обмежувальні заходи для

населення. Така ситуація здійснила значний вплив на світову економіку. Експерти й досі оцінюють наслідки та збитки, які спричинені пандемією. На жаль, Україна також не змогла уникнути поширення хвороби та приєдналася до держав, які ввели карантин для запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Звичайно, це не могло не позначитися на економічному стані країни, що, своєю чергою спричинило суттєві зміни на ринку праці регіонів. Для стабілізації економічної ситуації та підтримання ринку праці, уряд України прийняв рішення щодо виділення допомоги для підприємців та їхніх найманих працівників, які змушені були зупинити діяльність унаслідок обмежувальних заходів. Але, оскільки дане рішення приймалося у критичній ситуації, необхідно проаналізувати виправданість та ефективність таких дій уряду, особливо того, що стосується ситуації на ринках праці регіонів України. Це дасть змогу в майбутньому бути готовими до стресових подій, що можуть спричинити диспропорції на ринках праці регіонів України, а також знайти шляхи швидкого та ефективного виходу після завершення кризових ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізми регулювання ринку праці, у

тому числі регіонального, у кризовий період досліджувалися здавна. Найсуттєвіший внесок у теорію державного регулювання ринку праці здійснив Дж. Кейнс ще на початку ХХ ст. [3]. Теорія Кейнса змінила уявлення економістів щодо регулювання ринку праці. Можна сказати, що вона певною мірою зародила основні напрями макроекономічного аналізу та регулювання економіки. Але Кейнс та його сучасники не стикалися з таким явищем, як пандемія, та не досліджували його вплив на ринки праці, тому теоретичні напрацювання Кейнса та його послідовників сьогодні потребують доповнення та переосмислення, враховуючі сучасні реалії. Серед українських науковців, які зробили вагомий внесок у формування ефективних механізмів регулювання ринку праці, слід виділити В. Онікієнка, Л. Ємельяненко, Ю. Маршавіна. У наукових працях В. Онікієнка та Л. Ємельяненко [4] було досліджено вплив наслідків фінансово-економічної кризи на ринок праці України. Авторами запропоновано основні ідеї щодо виходу країни з кризового становища, а також заходи державного стимулювання для поліпшення ситуації на ринку праці України. Дані ідеї розроблялися для подолання наслідків фінансової кризи 2008 р. Економічна криза тих часів мала зовсім інший характер виникнення та прояву. Але, незважаючи на це, ідеї, запропоновані науковцями, можна використати і сьогодні, адаптувавши їх під реалії пандемії. У результаті ми отримуємо низку комплексних заходів із подолання наслідків економічної кризи незалежно від причини її походження. Також необхідно доповнити ідеї щодо шляхів регулювання ринків праці конкретного регіону у період пандемії, на що В. Онієнко та Л. Ємельяненко звертали мало уваги. Ю. Маршавін [5], своєю чергою, розробив комплексний механізм регулювання ринку праці, у тому числі й регіонального. Механізм базується на поєднанні економічних та інституційних важелів. Останнім приділяється особлива увага. Але на практиці інститути ринку праці не завжди працюють так, як це описано в теорії. В Україні, на жаль, як показує досвід, ринкові інститути використовуються певним колом зацікавле-

них осіб для отримання особистої політичної та економічної вигоди. Дана ситуація абсолютно не змінилася навіть за наявності такого серйозного виклику для країни, як пандемія COVID-19, тому для формування ефективного механізму регулювання ринку праці необхідно дослідити, як працюють інститути ринку праці в умовах пандемії. Зарубіжні науковці вже концентрують свою увагу на тому, який вплив пандемія коронавірусу здійснюватиме на ринок праці.

Турецький науковець З. Ердем [1] досліджує вплив пандемії на мобільність робочої сили та продуктивність праці. Окремо аналізуються попит і пропозиція на товари та послуги. Але автор мало приділяє уваги шляхам виходу із ситуації, що склалася у світі. Також необхідно глибше проаналізувати державні інструменти, що мають допомогти у збереженні робочих місць у період пандемії.

Швейцарські вчені Д. Спарк, С. Страуб [2] звертають увагу на зміну ставлення населення світу до самого поняття роботи у період пандемії. Дослідження науковців присвячене гнучкості побудови кар'єри у період пандемії. Але вони знову ж таки мало уваги звертають на те, яких заходів має вживати держава для реалізації даних задумів.

Американські науковці Х. Шелбі, Х. Шіано та Д. Мехра [12], які досліджують питання впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на ринок праці країн та регіонів, у своєму дослідженні роблять акцент на зміні характеру роботи та автоматизації деяких процесів та операцій за допомогою інноваційного обладнання. Але на сучасному етапі розвитку наша країна, особливо у час пандемії, не може собі дозволити таких трансформацій, тому потрібно шукати інші шляхи подолання наслідків пандемії коронавірусу на ринку праці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Світова економіка, що має циклічний характер розвитку, протягом свого становлення неодноразово стикалася з різноманітними викликами, які були успішно подолані. Світова практика має багато дієвих інструментів, що допомагають ринкам праці подолати негативні наслідки економічних

спадів та депресій. Розроблено низку механізмів державного регулювання ринку праці для підтримання стабільності економічного розвитку. Але проблема, з якою зіткнулася громадськість у 2020 р., має зовсім інший, не економічний характер, тому потрібно розробляти нові інструменти та механізми щодо подолання наслідків пандемії коронавірусу. Україну, на жаль, не оминула світова тенденція. Унаслідок вимушених карантинних обмежень, що були запроваджені урядом, економіка нашої країни ослабла. Над ринком праці нависла загроза масового безробіття. Ті наукові надбання, що є сьогодні, не можуть у повному обсязі дати вичерпну відповідь, як український ринок праці має долати наслідки пандемії коронавірусу, тому постає гостра необхідність дослідження тих кроків, що були здійснені державою для подолання наслідків кризи ринку праці.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз допомоги по частковому безробіттю як інструменту впливу на ринок праці на основі вивчення теоретичних та практичних засад вибраної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Пандемія коронавірусу COVID-19 змусила майже всі країни світу вводити жорсткі обмежувальні заходи, що спричинили падіння економіки. Наслідки економічної кризи є загалом однаковими, незважаючи на першопричини її виникнення, передусім це зростання безробіття та спад виробництва. Унаслідок цього знижуються темпи росту ВВП та росте інфляція. У результаті отримуємо зниження життєвого рівня та доброту населення. Ситуація, що склалася зі світовою економікою внаслідок пандемії коронавірусу COVID-19, є унікальною. Ця унікальність полягає у тому, що:

– по-перше, економічна криза не є прямим наслідком процесів, що безпосередньо відбувалися в економічній системі, як це було раніше. Основний чинник її виникнення – не економічний;

– по-друге, дана криза повністю вибивається із циклічності розвитку економіки. Тобто стандартні економічні цикли (цикли Кондратьєва, ритми Кузнеца і т. п.) внаслідок пандемії можуть бути зміщені;

– по-третє, даний спад економіки можна вважати частково контрольованим, адже уряд кожної країни приймав рішення про ступінь та міру обмежувальних карантинних заходів ще на початку пандемії, а отже, міг приблизно оцінити масштаби збитків для економіки та розробити плани стосовно її відновлення.

Ринок праці також зазнає суттєвих змін після пандемії. Науковці вже відзначають значне скорочення мобільності робочої сили та зниження продуктивності праці у багатьох країнах. Також відзначається скорочення світового попиту на товари та послуги, що призводить до зниження тривалості робочого часу працівників та негативно позначається на їхній заробітній платі, оскільки роботодавці змушені скорочувати видатки [1, с. 117].

Наслідками стане зміна ставлення до низки чинників, пов'язаних із роботою та кар'єрою. Пандемія вже сьогодні змінює ставлення людей до:

- умов праці;
- мотивації до праці;
- загального ставлення до роботи та кар'єри;
- кар'єрного росту та розвитку;
- особистого здоров'я та добробуту [2].

Для подолання наслідків економічного спаду та підвищення зайнятості необхідно проводити ефективне регулювання економіки. Дана ідея не є новою серед науковців. Ще Джон Кейнс на противагу класичній школі економічної теорії відводить першочергову роль у регулюванні зайнятості не пропозиції на робочу силу, а стимулюванню ефективного попиту. Досягнення рівноважного стану на ринку праці залежить від схильності населення до споживання (що формує ефективний попит) та від обсягу інвестицій [3].

На практиці найшвидше це зробити шляхом збільшення державних видатків для населення, зокрема на допомогу з безробіття, щоб підтримати платоспроможність, та на великі інфраструктурні проекти, що потребуватимуть створення робочих місць. У такому разі люди матимуть кошти для споживання благ, тобто створюватимуть на них

попит. У відповідь підприємства, за достатнього рівня інвестицій, почнуть виробляти товари та послуги, щоб даний попит задовольнити. Це, своєю чергою, стимулюватиме роботодавців створювати нові робочі місця, що призведе до скорочення безробіття.

Якщо наслідки економічної кризи є завжди однаковими, то і рецепти щодо їх подолання також можуть бути однаковими. Можна використовувати досвід подолання криз минулих років і на його основі будувати шляхи виходу з поточної ситуації. Для подолання наслідків економічного спаду в Україні необхідно здійснити такі заходи:

- зберегти та збільшувати купівельну спроможність громадян і допомогти внутрішньому виробникові;
- зберегти наявні та створити нові робочі місця, у тому числі за рахунок громадських робіт;
- стимулювати розвиток малого і середнього бізнесу, ввести диференційоване підвищення прибуткового податку для великого бізнесу [4, с. 26].

Для успішної реалізації заходів із подолання наслідків економічного спаду та ефективного стимулювання ринку праці необхідно мати розвинену інституційну підсистему. Ю.М. Маршавін відзначає, що «...у розвинених країнах протягом останніх десятиріч для підвищення ефективності економіки одночасно із засобами макроекономічного впливу активно використовуються важелі інституційного впливу – створюються нові й удосконалюються існуючі інститути. Це повною мірою поширюється і на ринок праці. Сьогодні можна говорити, що ефективність тих або інших економічних засобів сприяння зайнятості населення визначається тим, наскільки вони забезпечені інституційно» [5, с. 80].

Як бачимо, для подолання негативних наслідків пандемії на ринку праці необхідна тісна взаємодія економічних та інституційних важелів. Економічні важелі є універсальними і залежать від волі регуляторів ринку праці. Інституційні важелі залежать від розвитку таких інститутів на ринку праці та цілей, які вони сповідують. На жаль, в Україні склалася ситуація, яку лауреати Нобелів-

ської премії з економіки 2019 р. А. Банераджи та Е. Дуфло назвали «залізним законом олігархії», коли «...погані інститути породжують нові погані інститути, створюючи порочне коло... Ті, хто має владу в умовах нинішніх політичних інститутів, контролюють, щоб економічні інститути працювали на збільшення їхніх багатств» [6, с. 263].

Але, незважаючи на це, уряд України розробив низку практичних кроків щодо збереження купівельної спроможності та робочих місць громадян. Одним із них було надання роботодавцям та фізичним особам – підприємцям допомоги з часткового безробіття на період дії карантину з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19.

Для втілення даного задуму на практиці було внесено зміни до Закону України «Про зайнятість населення» шляхом його доповнення статтею 471 про надання допомоги з часткового безробіття на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Дана стаття передбачає, що роботодавці та фізичні особи – підприємці, які повністю або частково припинили діяльність у зв'язку з карантинними обмеженнями, мають право звернутися до центрів зайнятості для отримання грошової допомоги за той час, протягом якого їхня діяльність була припинена. При цьому роботодавці отримують таку допомогу для її виплати своїм найманим працівникам [7].

Ці зміни дали змогу сформуванню чіткого механізму щодо надання грошової допомоги малим підприємцям. Слід зауважити, що допомогу має право отримувати лише малий та середній бізнес відповідно до критеріїв, визначених ст. 55 Господарського кодексу України. Окрім того, у підприємців не повинно бути заборгованості зі сплати єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ) на період зупинки діяльності. Також у першому варіанті порядку отримання допомоги з часткового безробіття було зазначено, що на підприємстві чи у підприємця не повинно бути оформлено простою, працівники, які

мають отримувати допомогу з безробіття, не повинні перебувати у відпустці без збереження заробітної плати, а також не мають отримувати пенсію. Термін, протягом якого можна було звернутися до центру зайнятості за отриманням допомоги з часткового безробіття, становив 30 днів (сьогодні – 90 днів) із моменту зупинення діяльності. Допомога встановлювалася у розмірі двох третин від посадового окладу працівника, але не більше ніж мінімальна заробітна плата [8].

Покроковий порядок дій роботодавця для отримання допомоги з часткового безробіття на період карантину зображено рис. 1.

Механізм, зображений на рис. 1, дає змогу роботодавцю, що подасть відповідний пакет документів оформити допомогу з часткового безробіття у доволі стислі терміни – від 3 до 14 днів. Така оперативність і простота в оформленні допомоги є беззаперечною перевагою для роботодавців, адже дає змогу

швидко забезпечити працівників грошовими коштами, коли ті перебували у доволі скрутному становищі.

Незважаючи на це, на практиці реалізація даного порядку мала низку суттєвих проблем.

Перша – тривала процедура прийняття тих змін у Законі України «Про зайнятість населення», що стосуються допомоги з часткового безробіття. Карантинні обмеження були запроваджені урядом із 17 березня. У першій редакції ст. 471 Закону України «Про зайнятість населення» термін, протягом якого можна було звернутися по допомогу з часткового безробіття, становив 30 днів. Зміни до закону набрали чинності 14 квітня. Відповідно, роботодавцям, які припинили діяльність 17 березня, лишилося тільки три дні для подачі документів.

Друга проблема – непродуманість деяких обмежень щодо отримувачів допомоги за часткового безробіття. На момент вступу в

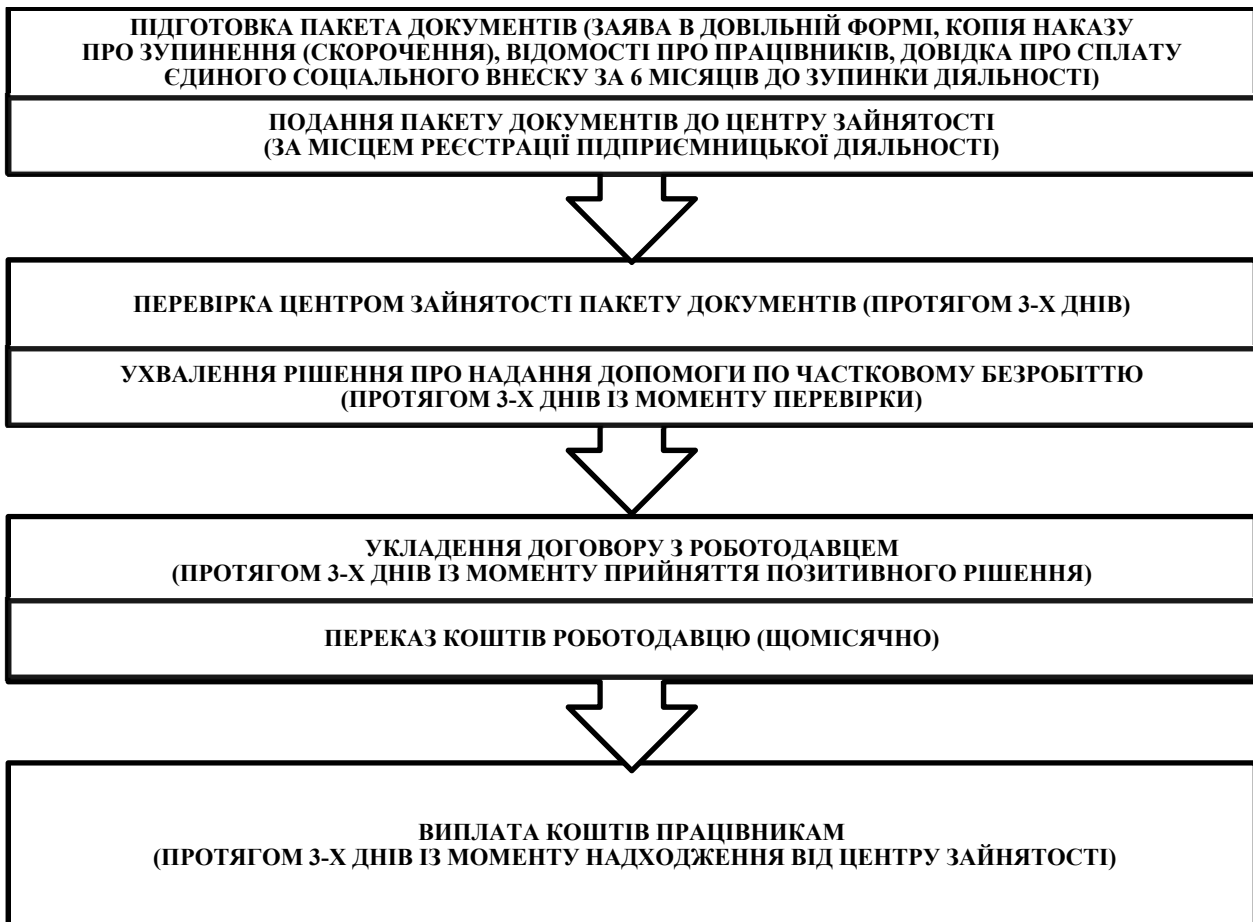

Рис. 1. Порядок надання допомоги з часткового безробіття на період карантину для роботодавців із найманими працівниками

Джерело: сформовано автором на основі [9]

дію перших змін допомогу з часткового безробіття не мали права отримувати роботодавці, що оформили простій. Також не можна було отримувати допомогу, якщо працівники перебували у відпустці без збереження заробітної плати. Після оголошення перших строгих обмежень багато роботодавців користувалися цими двома опціями в ході припинення діяльності, адже інших механізмів українське законодавство не передбачає. Тому на момент набрання чинності закону, що регулює отримання допомоги з часткового безробіття, більшість роботодавців уже оформила простій, звільнила або відправила працівників у відпустку без збереження заробітної плати і не мала права отримати цю допомогу.

Третя проблема – неузгодженість механізму надання допомоги з часткового безробіття з іншими нормативними актами. Це стосується порядку припинення або скорочення діяльності на період карантину. Чинне законодавство не передбачає такого поняття, як «зупинення (скорочення) діяльності на період карантину», тому на початковому етапі у роботодавців виникали проблеми з правильністю та законністю прийняття наказу про зупинення або скорочення діяльності внаслідок карантинних обмежень, адже багато хто вважав, що прийняття такого наказу є порушенням трудового законодавства і тягнутиме за собою штрафні санкції.

Четверта проблема – неузгодженість механізму надання допомоги з часткового безробіття з іншими державними органами та установами. Передусім це стосується Державної податкової служби України. Проблеми у роботодавців виникали вже на етапі отримання довідки про сплату ЄСВ, як того вимагає ст. 471 Закону України «Про зайнятість населення», адже видача довідки такої форми Державною податковою службою не передбачена. Інша проблема – це порядок звітування про отриману допомогу з часткового безробіття. На момент набрання чинності першої редакції ст. 471 Закону України «Про зайнятість населення» не було жодних роз'яснень, як правильно відображати у податковій звітності допомогу з часткового

безробіття та чи сплачувати з неї податки й ЄСВ. Між Державною службою зайнятості та Державною податковою службою точилася гостра дискусія щодо останнього. У результаті вдалося відстояти думку, що допомога з часткового безробіття не оподатковується. Але поки ці питання вирішувалися, значна частина роботодавців не ризикувала оформляти таку допомогу.

Більшість із вищенаведених проблем вирішувалася за сприяння Державної служби зайнятості. Це чи не єдиний інститут ринку праці, який зміг показати ефективність роботи під час карантинних обмежень. Кожен базовий та регіональний центр зайнятості зміг у доволі стислі строки знайти власні варіанти вирішення вищезазначених проблем так, щоб кожен роботодавець зміг у передбачений законом строк отримати допомогу з часткового безробіття, не наразивши себе при цьому на ризик порушити законодавство. Інститути регіонального ринку праці змогли подолати ті перешкоди та проблеми, що були сформовані недосконалістю роботи центральної влади. Це означає, що державі під час формування політики зайнятості у кризових ситуаціях необхідно враховувати думку представників регіональних ринків праці, які на практиці мають значний досвід роботи за будь-якого стану регіонального ринку праці.

У подальшому також були внесені зміни до ст. 471 Закону України «Про зайнятість населення», що збільшили термін, протягом якого можна було звернутися за допомогою з часткового безробіття до 90 днів, також допомогу можна було отримувати і на працівників, що перебували у простої та відпустці без збереження заробітної плати. Але головна зміна – це можливість отримати допомогу з часткового безробіття для фізичних осіб – підприємців (далі – ФОП) без найманих працівників. Критерії для отримання такої допомоги для ФОП майже не відрізняються від тих, що були розроблені для роботодавців із найманими працівниками. Основним є наявність сплати ЄСВ за останні шість місяців, що передували зупиненню діяльності. Змінена була база нарахування допомоги з часткового безробіття.

Для розрахунку використовували середньомісячну суму сплаченого ЄСВ за 2019 р.

Покроковий порядок дій роботодавця для отримання дороги з часткового безробіття на період карантину зображено рис. 2.

Отримання допомоги з часткового безробіття для ФОП було набагато простішим, що чітко видно з рис. 2. Рішення про надання такої дороги центрами зайнятості зазвичай не займало більше п'яти днів.

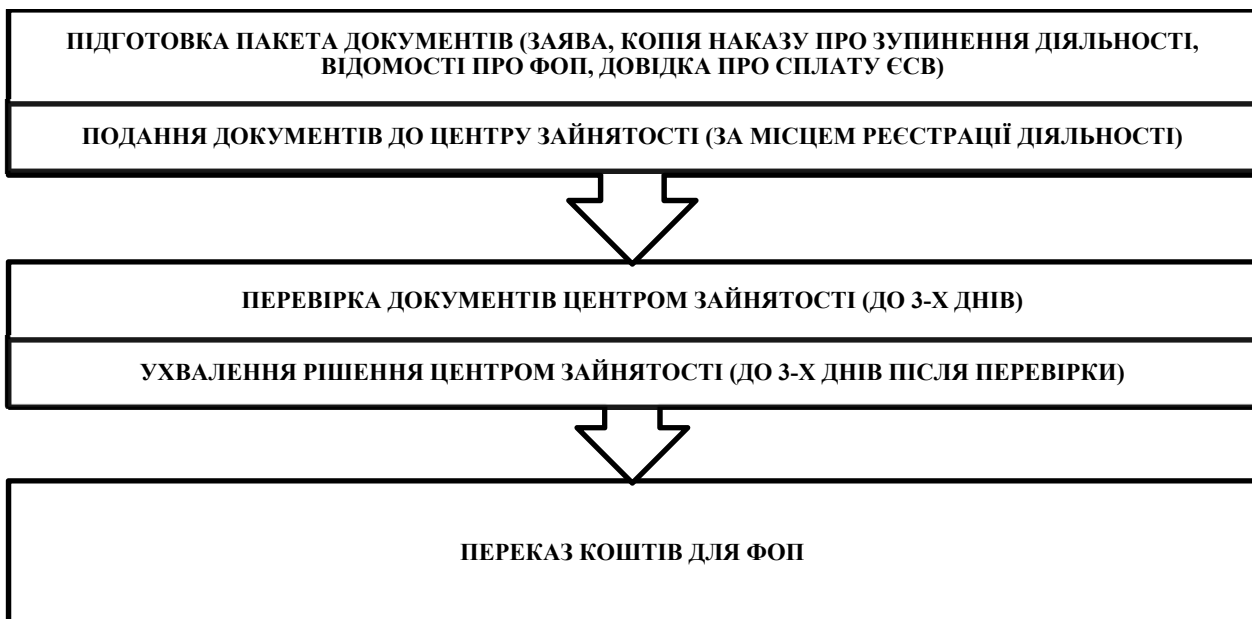
Допомога з часткового безробіття є ефективним інструментом у плані підтримки платоспроможного попиту населення та стримування безробіття. Особливо корисною така допомога була для ринків праці невеликих регіонів – малих міст та районів, що не мають сильної промислової бази і де робота виявилася паралізованою внаслідок карантинних обмежень. Але, на жаль, допомога уряду на цьому інструменті закінчилася. Наступним етапом мало б бути створення нових робочих місць у великих інфраструктурних проєктах, бажано шляхом організації громадських робіт. Нині такі робочі місця створюються дуже мляво, тому ефект підтримки платоспроможного попиту, що забезпечувався шляхом надання допомоги з часткового безробіття у середньотерміновій перспективі, може бути нівельованим.

Розглянемо, який вплив допомога з часткового безробіття мала на регіональний ринок праці на прикладі Рівненської області.

Відповідно до даних табл. 1, правом на допомогу з часткового безробіття у Рівненській області скористалося 7 410 роботодавців, із них 5 995 фізичних осіб – підприємців та 1 415 юридичних осіб, що оформили дану допомогу для 15 459 найманих працівників. Найактивнішими в отриманні допомоги з часткового безробіття були роботодавці міста Рівного та Дубенського, Рівненського, Сарненського, Березівського. Костопільського районів (понад 300 роботодавців на кожен район). Найменше роботодавців оформляло допомогу з часткового безробіття у Демидівському та Зарічненському районах (менше 100 роботодавців на кожен район).

Для того щоб дізнатися, чи надання допомоги з часткового безробіття було ефективним для врегулювання проблем ринку праці Рівненської області, проаналізуємо, яка кількість працівників була звільнена у 2019 та 2020 рр.

Як бачимо з табл. 2, кількість звільнень за січень-серпень 2020 р. скоротилася на 15 483 (16,36%) особи порівняно з аналогічним періодом 2019 р. У більшості районів Рівненської області спостерігається стрімке

Рис. 2. Порядок надання допомоги з часткового безробіття на період карантину для ФОП

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Таблиця 1

Кількість роботодавців та найманих працівників Рівненської області, що отримували допомогу з часткового безробіття станом на 01.09.2020 (за даними Рівненського обласного центру зайнятості)

Назва району, міста	Кількість роботодавців	Фізичні особи-підприємці	Юридичні особи	Наймани працівники
Березнівський	327	275	52	578
Володимирецький	157	135	22	319
Гоцанський	182	139	43	558
Демидівський	77	65	12	97
Дубровицький	174	128	46	284
Зарічненський	83	61	22	123
Здолбунівський	271	224	47	442
Корецький	219	193	26	340
Костопільський	326	253	73	503
Млинівський	241	205	36	418
Острозький	257	201	56	420
Радивилівський	229	189	40	336
Рівненський	540	414	126	1914
Рокитнівський	165	118	47	325
Сарненський	523	384	139	917
Дубенський	641	556	85	910
Вараський	284	215	69	500
м.Рівне	2714	2240	474	6475
Всього:	7410	5995	1415	15459

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Динаміка кількості звільнених працівників у Рівненській області за січень-серпень 2019–2020 рр.

Назва району	січень-серпень 2019	січень-серпень 2020	Абсолютний приріст	Відносний приріст
Березнівський	2558	2311	-247	-9,66%
Володимирецький	2114	2237	123	5,82%
Гоцанський	1762	1606	-156	-8,85%
Демидівський	626	600	-26	-4,15%
Дубровицький	5003	1913	-3090	-61,76%
Зарічненський	1249	1429	180	14,41%
Здолбунівський	2587	2629	42	1,62%
Корецький	1127	1119	-8	-0,71%
Костопільський	4442	4960	518	11,66%
Млинівський	1774	1716	-58	-3,27%
Острозький	1772	1656	-116	-6,55%
Радивилівський	2182	2449	267	12,24%
Рівненський	6840	5847	-993	-14,52%
Рокитнівський	1878	2414	536	28,54%
Сарненський	11097	5773	-5324	-47,98%
Дубенський	5229	4868	-361	-6,90%
Вараський	2493	2694	201	8,06%
м.Рівне	39913	32942	-6971	-17,47%
Всього:	94646	79163	-15483	-16,36%

Джерело: авторська розробка

падіння кількості звільнених працівників станом кінець серпня 2020 р. порівняно з тим же періодом 2019 р. Найбільш суттєво це проявилось в Дубровицькому (61,76%), Сар-

ненському (47,98%), Рівненському (14,52%) районах та місті Рівному (17,47%). Така динаміка свідчить про те, що допомога з часткового безробіття допомогла стри-

мати звільнення працівників під час пандемії коронавірусу у Рівненській області. Без такої допомоги 15 тис працівників, що працювали на підприємствах, установах та організаціях, які припинили діяльність на період дії карантину, ризикували опинитися без роботи та доходів.

Проаналізуємо, як отримання допомоги з часткового безробіття відобразилося на діяльності фізичних осіб – підприємців. Дана категорія є дуже чутливою до стресових чинників, що відбуваються в економіці. У разі негативних тенденцій та ризиків, що можуть вплинути на ведення бізнесу, фізичні особи – підприємці зазвичай призупиняють діяльність або поповнюють ряди тіньового сектору економіки.

Дані табл. 3 свідчать, що у Рівненській області кількість фізичних осіб – підприємців, які припинили діяльність станом на кінець серпня 2020 р., була меншою на 77 (2,43%) осіб порівняно з аналогічним періодом 2019 р. Така ж динаміка спостерігається у більшості районів Рівненської області, найяскравіше – у Гоцанському, Зарічненському, Здолбунівському та Рівненському районах, де кількість фізичних осіб –

підприємців, що припинили діяльність станом на кінець серпня 2020 р., скоротилася в середньому на 30% порівняно із серпнем 2019 р. Це означає, що фізичні особи – підприємці Рівненської області не припиняли діяльність у період дії карантину, чому сприяло отримання допомоги з часткового безробіття.

Проаналізувавши дані щодо надання допомоги з часткового безробіття у Рівненській області та порівнявши їх із показниками кількості звільнених працівників та кількості фізичних осіб – підприємців, що припинили діяльність, можна зробити висновок, що надання допомоги здійснило позитивний ефект на ринок праці Рівненської області. Такий ефект проявився у стримуванні звільнення працівників та запобіганні припиненню діяльності фізичних осіб – підприємців.

Висновки і пропозиції. У 2020 році світ стикнувся з раніше не баченим викликом – пандемією, що спричинена коронавірусом COVID-19. Це призвело до того, що країни світу змушені були вводити карантинні обмеження для запобігання поширенню вірусу. Наслідками таких дій стали економічний

Таблиця 3

Динаміка кількості фізичних осіб – підприємців, що припинили діяльність у Рівненській області за січень-серпень 2019–2020 рр.

Назва району	січень-серпень 2019	січень-серпень 2020	Абсолютний приріст	Відносний приріст
Березнівський	113	93	-20	-17,70%
Володимирецький	75	97	22	29,33%
Гоцанський	82	54	-28	-34,15%
Демидівський	30	34	4	13,33%
Дубровицький	84	108	24	28,57%
Зарічненський	63	43	-20	-31,75%
Здолбунівський	147	104	-43	-29,25%
Корецький	48	54	6	12,50%
Костопільський	161	148	-13	-8,07%
Млинівський	119	89	-30	-25,21%
Острозький	91	77	-14	-15,38%
Радивилівський	73	92	19	26,03%
Рівненський	371	263	-108	-29,11%
Рокитнівський	63	54	-9	-14,29%
Сарненський	262	246	-16	-6,11%
Дубенський	216	179	-37	-17,13%
Вараський	91	92	1	1,10%
м.Рівне	1082	1267	185	17,10%
Всього:	3171	3094	-77	-2,43%

Джерело: авторська розробка

спад та погіршення ситуації на ринку праці країн та регіонів. Україна не стала винятком у даній ситуації. Ринок праці України та її регіонів перебуває під загрозою масового зростання безробіття. Для подолання наслідків пандемії наша держава внесла зміни у законодавство про зайнятість, що дало змогу для малого та середнього бізнесу отримати допомогу з часткового безробіття. Реалізацію даної програми було покладено на фахівців Державної служби зайнятості. Механізми для отримання такої допомоги на початковому етапі були недосконалими та не повністю відпрацьованими, але фахівці Державної служби зайнятості у регіонах змогли знайти дієві способи для того, щоб кожен, хто претендує на допомогу з часткового безробіття, зміг її отримати. Такі дії призвели до підвищення платоспроможного попиту населення та стримали зростання безробіття на регіональних ринках праці. Але ці зусилля можуть бути нівельовані у середньо- та довгостроковій перспективі, оскільки держава не приділяє суттєвої уваги створенню нових робочих місць, особливо у великих інфраструктурних проектах. На прикладі ринку праці Рівненської області було доведено ефективність надання допомоги з часткового безробіття як інструменту, що запобігає звільненню працівників та припиненню діяльності фізичних осіб – підприємців у період дії карантинних обмежень, спричинених пандемією COVID-19.

Література:

1. Erdem Z. The effects of the COVID-19 outbreak on the labor force market. *The COVID-19 Pandemic and Its Economic, Social, and Political Impacts*. 2020. С. 107–120. DOI: 10.26650/B/SS46.2020.006.08.
2. Spurr D., Straub S. Flexible employment relationships and careers in times of the COVID-19 pandemic. *Journal of Vocational Behavior*. 2020. № 119. DOI: 10.1016/j.jvb.2020.103435.
3. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. *SynAgonism-site*. 1935. URL: <https://synagonism.net/book/economy/keynes.1936.general-theory.html> (дата звернення: 01.11.2020).
4. Онікієнко В., Смельяненко Л. Вплив наслідків фінансово-економічної кризи на ринок праці України. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2010. № 15. С. 21–29.
5. Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : монографія. Київ : Альтерпрес, 2011. 396 с.

6. Банераджі А., Дуфло Е. Економіка бідності. Як звільнити світ від злиднів / пер. з англ. В. Плискіна. Київ : Наш формат, 2018. 312 с.
7. Закон України «Про зайнятість населення». Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 01.11.2020).
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги з часткового безробіття на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2020-%D0%BF#n8> (дата звернення: 01.11.2020).
9. Покрокова інструкція щодо отримання допомоги з часткового безробіття на період карантину для роботодавців (юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців) за найманих працівників. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pokrokovaya-instrukciya-shchodo-otrymanni-dopomogy-po-chastkovomu-bezrobittyu-na-period> (дата звернення: 01.11.2020).
10. Покрокова інструкція щодо отримання допомоги з часткового безробіття на період карантину для фізичних осіб-підприємців, які мають найманих працівників чи не мають найманих працівників. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pokrokovaya-instrukciya-shchodo-otrymannya-dopomogy-po-chastkovomu-bezrobittyu-na-period-1> (дата звернення: 01.11.2020).
11. Допомога з часткового безробіття на період карантину. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/dopomoga-po-chastkovomu-bezrobittyu-na-period-karantynu-0> (дата звернення: 01.11.2020).
12. Chebly H., Schiano A., Mehra D. The Value of Work: Rethinking Labor Productivity in Times of COVID-19 and Automation. *American Journal of Economics and Sociology*. 2020. № 4(79). P. 1345–1365. DOI: 0.1111/ajes.12357.

References:

1. Erdem Z. (2020) The effects of the COVID-19 outbreak on the labor force market. *The COVID-19 Pandemic and Its Economic, Social, and Political Impacts* / Demirbas D., Yorgun S., Bozkurt V. Istanbul, pp. 107–120.
2. Spurr D., Straub S. (2020) Flexible employment relationships and careers in times of the COVID-19 pandemic. *Journal of Vocational Behavior*, no. 119. DOI: 10.1016/j.jvb.2020.103435.
3. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. *SynAgonism-site*. 1935. URL: <https://synagonism.net/book/economy/keynes.1936.general-theory.html>.
4. Onikijenko V., Jemeljanenko L. (2010) Vplyv naslidkiv finansovo-ekonomichnoji kryzy na rynek praci Ukrajinjy [The consequences impact of the financial and economic crisis on the labor market in Ukraine]. *Regional aspects of the productive forces development in Ukraine*, vol. 15, pp. 21–29.
5. Marshavin J.M. (2011) Reghuljuvannja rynku praci Ukrajinjy: teorija i praktyka systemnogho pidkholdu : monoghrafija [Regulation of the Ukrainian labor market: theory and practice of a systematic approach: a monograph]. Kyiv: Alterpres. (in Ukrainian)
6. Baneradzhi Abkhidzhit, Duflo Ester (2018). *Ekonomika bidnosti. Jak zviljnyty svit vid zlydnyv* [Poverty economy. How to free the world from poverty]. Kyiv: Nash Format. (in Ukrainian)

7. Zakon Ukrainy «Pro zanjatistj naselennja» [Law of Ukraine "On Employment"]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Legislation of Ukraine.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennja Porjadku nadannja ta povnennja koshtiv, sprjamovanykh na finansuvannja dopomogy po chastkovomu bezrobittju na period karantynu, vstanovlenogho Kabinetom Ministriv Ukrainy z metoju zapobighannja poshyrennju na terytoriji Ukrainy ghostroji respiratornoji khvoroby COVID-19, sprychynenoji koronavirusom SARS-CoV-2» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for providing and refunding funds aimed at financing partial unemployment benefits for the quarantine period established by the Cabinet of Ministers of Ukraine to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS 2 »]. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Legislation of Ukraine.
9. Pokrokovja instrukcija shhodo otrymannja dopomogy po chastkovomu bezrobittju na period karantynu dlja robotodavciv (jurydychnykh osib ta fizychnykh osib-pidpryjemciv) za najmanykh pracivnykiv [Step-by-step instructions on obtaining partial unemployment benefits for the period of quarantine for employers (legal entities and natural persons-entrepreneurs) for employees]. *State employment service*.
10. Pokrokovja instrukcija shhodo otrymannja dopomogy po chastkovomu bezrobittju na period karantynu dlja fizychnykh osib-pidpryjemciv, jaki majutj najmanykh pracivnykiv chy ne majutj najmanykh pracivnykiv [Step-by-step instructions on obtaining partial unemployment benefits for the period of quarantine for natural persons-entrepreneurs who have employees or do not have employees]. *State employment service*.
11. Dopomogha po chastkovomu bezrobittju na period karantynu [Partial unemployment benefits for the quarantine period]. *State employment service*.
12. Chebly H., Schiano A., Mehra D. (2020) The Value of Work: Rethinking Labor Productivity in Times of COVID-19 and Automation. *American Journal of Economics and Sociology*, no. 4 (79), pp. 1345–1365.

Аннотация. Стаття посвящена регулюванню ринка труда України та її регіонів в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. Исследовано вплив пандемії на ринок труда, а також зміни в українському законодавстві про зайнятості. Проаналізовано порядок надання допомоги по частичній безробітці для роботодавців та фізических осіб – підприємців. Исследовано проблеми надання такої допомоги та способи їх подолання. Проаналізовано діяльність Государственной служби зайнятості як основної виконавчої програми надання допомоги по частичній безробітці. Дана оцінка роботи спеціалістів служби зайнятості при наданні допомоги по частичній безробітці для роботодавців та фізических осіб – підприємців. Исследовано наслідки впливу надання допомоги по частичній безробітці на ринок труда України та її регіонів. Указано перспективи створення нових робочих місць в великих інфраструктурних проектах.

Ключевые слова: ринок труда, регіональний ринок труда, допомога по частичній безробітці, законодавство про зайнятості, державне регулювання ринка труда, служба зайнятості.

Summary. The article is dedicated to Ukrainian labor market regulation including regional labor market regulation in COVID-19 pandemic condition. The effects on world economy providing by COVID-19 pandemic are described. The challenges that arise for world labor market are discovered. The uniqueness of economical and labor market decline caused by COVID-19 pandemic is analyzed. The influence of COVID-19 pandemic on labor markets and regional labor markets is discovered. The changes that provide COVID-19 pandemic on employment are analyzed. The influence on Ukrainian labor market and regional labor market caused by COVID-19 pandemic is described. The theoretical methods of overcoming economical and labor market crisis are proposed. The institution of labor market as key elements of crisis overcoming is discovered. Ukrainian legislation of labor market and regional labor market is analyzed. The changes in Ukrainian labor market and regional labor market legislation over the last year is discovered. Legislation that regulates partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs is discovered. The steps for getting partial unemployment assistance by employers and entrepreneurs are discovered. The problems that arise during providing the partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs are described. The solution of the problems that arise during providing the partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs are proposed. The activity of State employment service as the main executant of providing the partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs is analyzed. State employment service as one of the best institute on the Ukrainian labor market is mentioned. The actions of State employment service staff during providing the partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs are estimated. The positive and negative effects on Ukrainian labor market from providing partial unemployment assistance for employers and entrepreneurs are estimated. The creating of new workplaces in a way of development big infrastructural projects is noted.

Keywords: labor market, regional labor market, partial unemployment assistance, employment legislation, state regulation of the labor market, employment service.